

ความหลากหลายทางเพศ
ตอนที่ ๑ เพศสภาพ และ LGBTQI คืออะไร

นางสาวอัญมณี สัจจาสัย
วิทยากรเชี่ยวชาญ
กลุ่มงานกฎหมาย ๒ สำนักกฎหมาย

บทความนี้ใช้เพื่อนำออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงรัฐสภา
รายการเจตนารมณ์กฎหมาย
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

ทำความรู้จัก LGBTQI

กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ

L

LESBIAN เลสเบี้ยน คือ
ผู้หญิงที่ชอบผู้หญิงด้วยกัน

T

TRANSGENDER คือ
ผู้หญิงหรือผู้ชายข้ามเพศ
ที่ผ่าตัดเปลี่ยนแปลงเพศ

G

GAY เกย์ คือ
ผู้ชายที่ชอบผู้ชาย หรือ
คนที่ชอบเพศเดียวกัน

Q

QUEER ควีร์ คือ
คนที่ยังไม่แน่ใจในเพศ
ไม่มีเพศตามที่สังคมกำหนด

B

BISEXUAL บิเซ็กซวล คือ คนที่ชอบ
ทั้งผู้ชายและผู้หญิง

I

INTERSEX อินเตอร์เซ็กส์
คือ บุคคลที่เกิดมามีอวัยวะสืบพันธุ์
ของทั้งสองเพศ ไม่สามารถระบุเพศ
ของตัวเองได้ ปริมาณฮอร์โมน
หรือโครโมโซมเพศที่ผิดปกติ

ต้องไม่มีใครถูกเลือกปฏิบัติ
เพราะความแตกต่างทางเพศ

สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

ประชากร LGBTQI ทั่วโลก

ประชากรทั่วโลก
7.4 พันล้านคน

มี LGBTQI (ที่เปิดเผย)
483 ล้านคน
หรือเท่ากับ 6.53 %
อยู่ในเอเชีย 288 ล้านคน

อันดับ 1 จีน 85 ล้านคน

อันดับ 2 อินเดีย 80 ล้านคน

อันดับ 3 ญี่ปุ่น 8 ล้านคน

อันดับ 4 ไทย 4 ล้านคน

ไต้หวันเป็นชาติแรกในเอเชีย
ที่คู่รักเพศเดียวกันแต่งงานกันได้
อย่างถูกต้องตามกฎหมาย

ที่มา: LGBT Capital

จัดทำโดย สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

ความหลากหลายทางเพศ ตอนที่ ๑ เพศสภาพ และ LGBTQI คืออะไร

นางสาวอัญมณี สัจจาสัย
วิทยาการเชี่ยวชาญ
ผู้เรียบเรียง

บทนำ

ความหลากหลายทางเพศ เพศสภาพ เพศทางเลือก เอกลักษณ์ทางเพศ เพศวิถี ฯลฯ เหล่านี้คือศัพท์ที่ถูกบัญญัติขึ้นมาในปัจจุบัน ที่เป็นโลกยุคดิจิทัล ทั้งในแง่รสนิยมทางเพศ (sexual orientation) และอัตลักษณ์ทางเพศ (gender identity) เป็นประเด็นที่สังคมในหลากหลายประเทศให้การยอมรับมากขึ้นเมื่อเทียบกับในอดีต ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือในปี ๒๐๑๙ มี ๒๘ ประเทศที่กำหนดให้การแต่งงานระหว่างเพศเดียวกันอย่างถูกกฎหมาย อีกทั้งในปี ค.ศ. ๒๐๑๖ องค์การอนามัยโลกได้กำหนดวาระการพัฒนาสุขภาพที่ยั่งยืนของประชากรโลก โดยกำหนดว่าภายในปี ๒๐๓๐ ผู้คนทั่วโลกกำลังดำเนินการไปสู่เป้าหมายโลกที่สะท้อนความยุติธรรมสากลทางด้านสุขภาพ ที่เคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยให้คำมั่นว่าจะไม่ทิ้งใครไว้เบื้องหลัง โดยประชากรกลุ่มนี้จะต้องเผชิญกับภาวะปัญหาสุขภาพกายและสุขภาพจิตอย่างโดดเดี่ยวอีกต่อไป เพื่อที่จะต่อสู้กับความแตกต่างด้านกายภาพสรีระและจิตใจ มีผลต่อภาวะสุขภาพอย่างมากที่ประชากร LGBTQI ต้องเผชิญ ประชากรทุกกลุ่มในโลกจะต้องเข้าใจถึงแนวคิดหลัก ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพและความหลากหลายทางเพศ เพื่อต่อยอดความมุ่งมั่นของสหประชาชาติในการคงไว้ซึ่งศักดิ์ศรีความเท่าเทียมกันของมวลมนุษยชาติในโลกต่อเอกลักษณ์ทางเพศและความหลากหลายทางเพศ

“เพศสภาพ” คืออะไร

พจนานุกรม ศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย ฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๙ ได้บัญญัติศัพท์ให้ความหมายคำว่า “เพศสภาพ” ไว้ดังนี้ คือ

- ๑) ความหมายทั่วไป หมายถึง ความแตกต่างระหว่างผู้ชายกับผู้หญิงตามเพศในทางกายวิภาค
- ๒) ความหมายทางสังคมวิทยา หมายถึง การจำแนกทางสังคม ซึ่งไม่จำเป็นต้องแบ่งตามลักษณะทางกายวิภาคเสมอไป

๓) ตามความหมายในเชิงสังคมวิทยาและจิตวิทยาสังคม "เพศ" (sex) หมายถึง ลักษณะทางชีวภาพที่ใช้ในการแบ่งแยกกลุ่มมนุษย์ออกเป็นผู้หญิง ผู้ชาย ส่วน "สถานะเพศ" (gender) หมายถึง ลักษณะในเชิงสังคมและจิตวิทยาสังคมที่ใช้เป็นพื้นฐานในการแบ่งแยกกลุ่มมนุษย์ว่า "เป็นหญิง" (feminine) "เป็นชาย" (masculine) หรือ "เป็นหญิงชาย" (androgenous) ซึ่งเป็นลักษณะผสมระหว่างลักษณะเด่นของความเป็นชายและความเป็นหญิง

จากความหมายข้างต้น สามารถสรุปคำว่า “เพศสภาพ” ได้ดังนี้

เพศภาวะหรือเพศสภาพ (Gender) หมายถึง บทบาทความเป็นเพศที่ถูกกำหนดและประกอบสร้างขึ้นจากขนบธรรมเนียม ประเพณี โครงสร้างอำนาจ และกลไกทางสังคมต่าง ๆ ซึ่งส่งผลต่อการนิยามตนเองหรืออัตลักษณ์ทางเพศ (Gender Identity) และการแสดงบทบาททางเพศ หรือตัวตนทางเพศของบุคคลในสังคม เช่น การแสดงบทบาทความเป็นหญิง หรือความเป็นชาย หรือความเป็นเพศอื่น ๆ ในสังคมของบุคคล เพศสภาพเป็นผลลัพธ์จากกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่เชื่อมโยงกับทัศนคติ ความเชื่อ วัฒนธรรม ค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ซึ่งไม่มีสถานะตายตัว สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัย ตามความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรม และไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับเพศสรีระหรือเพศกำเนิดก็ได้ อย่างไรก็ตาม ในสังคมที่มีการควบคุมบทบาททางเพศสภาพและบรรทัดฐานความเป็นหญิงความเป็นชาย (Gender Norm) สูง บุคคลอาจจะไม่สามารถแสดงออกความเป็นเพศของตนเองได้อย่างเต็มที่ และจำต้องแสดงออกบทบาททางเพศตามที่สังคมกำหนด เช่น เกิดเป็นผู้หญิงต้องเรียบร้อย ต้องใส่กระโปรง เป็นผู้ชายต้องเข้มแข็ง เป็นผู้นำ ไม่ร้องไห้ เป็นต้น การควบคุมบทบาททางเพศสภาพเหล่านี้ส่งผลทำให้คนกลุ่มหนึ่งที่แสดงออกไปจากบรรทัดฐานทางสังคม ถูกตีตราให้เป็นกลุ่มชายขอบ (Marginalized Group)

บุคคลที่มีเพศสภาพแตกต่างจากเพศกำเนิด หมายถึง บุคคลที่เกิดมาเป็นเพศกำเนิดหนึ่งแต่นิยามตนเอง หรือแสดงออกแตกต่างออกไป ไม่สอดคล้องกับเพศกำเนิด ซึ่งในภาษาอังกฤษเรียกว่า Transgender หรือคนข้ามเพศ คนข้ามเพศกำหนดนิยามตนเองหรือมีสำนึกรู้ว่าตนเองมีเพศสภาพที่แตกต่างจากเพศสรีระ และบทบาททางเพศที่สังคมกำหนด โดยแบ่งออกเป็นบุคคลที่เกิดมามีอวัยวะเพศชายแต่นิยามตนเองและแสดงออกเป็นผู้หญิง (Male - to - female) ในภาษาไทยเรียกว่า ผู้หญิงข้ามเพศ และบุคคลที่เกิดมามีอวัยวะเพศหญิง แต่แสดงออกหรือนิยามตนเองว่าเป็นผู้ชาย (Female - to - male) ในภาษาไทยเรียกว่าผู้ชายข้ามเพศ (การกำหนดคำเรียกนั้นจะยึดเพศที่บุคคลนั้นต้องการจะเป็นเป็นหลัก) ในกลุ่มคนข้ามเพศยังมีความหลากหลายของอัตลักษณ์และการแสดงออกในหลายระดับ ซึ่งขึ้นอยู่กับความพอใจ ความต้องการ ความพร้อมในด้านต่าง ๆ ของแต่ละบุคคล บางคนอาจจะพอใจในการแต่งกายและแสดงออกข้ามเพศ แต่ไม่ต้องการใช้ฮอร์โมนเพื่อเปลี่ยนแปลงร่างกาย หรือไม่เข้ารับการผ่าตัดแปลงเพศก็ได้ (ทั้งนี้ อาจจะขึ้นอยู่กับข้อจำกัดทางเศรษฐกิจของแต่ละบุคคลด้วย) หรือบางคนอาจจะต้องการเปลี่ยนเพศสรีระด้วยการผ่าตัดแปลงเพศ และการใช้ฮอร์โมน เพื่อข้ามไปเป็นเพศที่ตนเองเป็นอย่างสมบูรณ์ ในปัจจุบันเทคโนโลยีทางการแพทย์พัฒนาไปมากและสามารถทำการผ่าตัดแปลงเพศจากหญิงเป็นชาย และชายเป็นหญิงได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ในหลายประเทศมีการรับรองเพศที่เปลี่ยนแปลงใหม่ของคนข้ามเพศอย่างถูกต้องตามกฎหมาย โดยการอนุญาตให้เปลี่ยนคำนำหน้า และรับรองสิทธิตามเพศที่เปลี่ยนแปลงไปได้ (ชีรา ทองกระจาย, ม.ป.ป)

อัตลักษณ์ทางเพศ (gender identity) คือ การรับรู้เพศของบุคคลนั้นที่มีต่อตนเองว่ามีความเป็นเพศใดในกลุ่มทางเพศของสังคมที่ตนอาศัยอยู่ โดยที่แต่ละสังคมมีกลุ่มทางเพศที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งไม่จำเป็นต้องตรงกับเพศกำเนิด เช่น เด็กชาย เด็กหญิง ผู้ชาย ผู้หญิงหรือเพศอื่น ๆ ไม่นับรวมถึงความสนใจหรือความชอบทางเพศต่อบุคคลอื่น ๆ

เพศกำเนิด (sex หรือ biological sex) คือ เพศที่ถูกกำหนดโดยแพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญจากอวัยวะสืบพันธุ์ โครโมโซม และฮอร์โมนต่าง ๆ แบ่งได้เป็น ชาย หญิง หรือ ภาวะเพศกำกวม

เพศ (gender) คือ สถานะทางเพศที่เกิดจากปัจจัยทางจิตวิทยา พฤติกรรม สังคมและวัฒนธรรม โดยแบ่งเป็น ลักษณะความเป็นชาย (masculinity) และลักษณะความเป็นหญิง (femininity) ทั้งนี้ความหมายของเพศวิถี และอัตลักษณ์ทางเพศสามารถสรุปได้ ดังนี้

๑. เพศวิถี (Sexual Orientation) คือ ความรู้สึก รสนิยมทางเพศ รวมถึงความพึงพอใจทางเพศที่มีต่อบุคคลอื่น โดยจะแบ่งออกเป็น ๔ ลักษณะหลัก ๆ ได้แก่

๑.๑ รักต่างเพศ คือผู้มีรสนิยมชื่นชอบเพศตรงข้าม หรือบุคคลต่างเพศ เช่น ผู้ชายที่ชอบผู้หญิง หรือผู้หญิงที่ชอบผู้ชาย

๑.๒ รักเพศเดียวกัน คือผู้มีรสนิยมชื่นชอบเพศเดียวกัน แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่มหลัก ได้แก่ เลสเบียน (Lesbian) และเกย์ (Gay)

๑.๓ ไบเซ็กชวล (Bisexual) คือผู้มีรสนิยมชื่นชอบทั้งเพศหญิงและเพศชาย โดยจะมีอารมณ์เสน่หากับเพศตรงข้าม หรือเพศเดียวกันก็ได้

๑.๔ ไม่ฝักใฝ่ทางเพศ คือผู้ที่ไม่สนใจเรื่องเพศสัมพันธ์ แต่เพียงรู้สึกสนิทสนมผูกพันกับบุคคลอื่น

๒. อัตลักษณ์ทางเพศ (Gender Identity) คือการรับรู้ตัวตนต้องการเป็นผู้ชาย หรือผู้หญิง ซึ่งบางคนอาจมีอัตลักษณ์ทางเพศตรงกับอวัยวะเพศ และโครงสร้างทางร่างกาย แต่บางคนอาจมีอัตลักษณ์ทางเพศแตกต่างจากโครงสร้างทางร่างกาย หรือเรียกกลุ่มนี้ว่า “คนข้ามเพศ(Transgender)” โดยคนข้ามเพศอาจเป็นผู้ที่ไม่สามารถกำหนดให้ตนเองเป็นผู้ชาย หรือผู้หญิงเพียงเพศใดเพศหนึ่งได้ด้วย

LGBTQI คืออะไร

“LGBTQI” เป็นคำที่ใช้เรียกกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ โดย LGBTQI เป็นตัวอักษรย่อของคำที่ใช้เรียกกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะความหลากหลายทางเพศในรูปแบบต่าง ๆ LGBTQI จึงเป็นการอธิบายถึงบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ โดยอิงความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางเพศและเพศวิถี อัตลักษณ์ทางเพศ (Gender identity)

บุษกร สุริยสาร ได้รวบรวมคำอธิบายถึงบุคคลที่มีรสนิยมทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศที่หลากหลายไว้ว่า “กลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศ หรือ LGBTQI นั้น ย่อมาจาก Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, Intersex and Queer โดยที่ เลสเบียน (Lesbian) หมายถึง ผู้หญิงที่รักผู้หญิง เกย์ (Gay) หมายถึง ผู้ชายที่รักผู้ชาย คนรักสองเพศ (Bisexual) หมายถึง บุคคลที่รักได้ทั้งผู้ชายและผู้หญิง คนข้ามเพศ (Transgender) หมายถึง บุคคลที่รู้สึกพึงพอใจกับเพศภาวะหรืออัตลักษณ์ทางเพศที่ตรงข้ามกับเพศกำเนิดของตน คนที่มีเพศกำกวม (Intersex) หมายถึง บุคคลที่เกิดมาพร้อมสรีระทางเพศ หรืออวัยวะสืบพันธุ์ที่กำกวมหรืออาจมีลักษณะที่ไม่ตรงกับเพศชายหรือหญิง หรือมีอวัยวะสืบพันธุ์ทั้งสองเพศ และควีเยอร์ (Queer) หมายถึง บุคคลที่มีความภูมิใจในอัตลักษณ์ที่แตกต่าง (บุษกร สุริยสาร, ๒๕๕๗, หน้า ๒๐)

LGBTQI เป็นคำที่หมายถึงกลุ่มเพศทางเลือก ไม่ว่าจะเป็นเลสเบี้ยน เกย์ ไบเซ็กชวล ทรานเจนเดอร์ ควีร์ และอินเตอร์เซ็กส์ ที่ไม่ใช่กลุ่มเพศตามเพศสภาพหรือ Cisgender (เช่น ผู้หญิงที่เป็นผู้หญิงทั้งกายและใจไม่ได้อยากเป็นผู้ชายหรือเพศอื่นๆ) โดยบางคนก็เรียก LGBT บ้าง บางคนก็เรียก LGBTQ หรือ LGBTQA แต่โดยรวมแล้วหมายถึงกลุ่มคนเพศทางเลือกนั่นเอง โดยตัวอักษรเหล่านี้ย่อมาจากสมาชิกในกลุ่ม คือ

“L” Lesbian เลสเบี้ยน คือ ผู้หญิงที่ชอบผู้หญิงด้วยกัน และมักใช้คำว่า หญิงรักหญิง ซึ่งคำที่นิยมและสุภาพแทนคำว่า เลสเบี้ยน ทอม และดี้

“G” Gay เกย์ คือ ผู้ชายที่ชอบผู้ชาย หรือ คนที่ชอบเพศเดียวกัน (homosexual) ที่มีลักษณะทางกายภาพเป็นผู้ชายโดยจะมีความรักและความปรารถนาในระหว่างเพศเดียวกัน การมีความสัมพันธ์ในแบบคู่รักหรือการมีเพศสัมพันธ์ (Sex) อาจจะไม่กำหนดว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ต้องเป็นฝ่ายรับหรือรุกเท่านั้นแต่อาจจะเป็นได้ทั้งสอง

“B” Bisexual คือ คนที่ชอบทั้งผู้ชายและผู้หญิง และมีความสนใจและความชอบทางเพศและ/หรือมีพฤติกรรมทางเพศต่อคนที่เป็นเพศเดียวกับตนเอง หรือเพศอื่นๆ โดยที่มาคือคำว่า bi ไม่ได้แปลว่าสองอย่างตรงตัว แต่แปลว่ามากกว่าหนึ่ง เช่น ผู้หญิงที่เป็นไบ (bisexual women) อาจมีความสนใจและความชอบทางเพศต่อผู้หญิง ผู้ชาย เกย์ หรืออื่น ๆ ปัจจุบันในประเทศไทยมีจำนวนน้อยมากที่เปิดเผยตนเองว่าเป็นคนรักสองเพศ

“Q” Queer ควีร์ คือ คนที่ยังไม่แน่ใจในเพศ หมายถึง กลุ่มคนที่ไม่ได้มีเพศตามที่สังคมกำหนด ไม่จำกัดกรอบ โดยเน้นว่าเพศเป็นสภาวะที่เลื่อนไหลไปมา เปลี่ยนแปลงได้ และไร้กรอบไว้ขีดจำกัด

“T” Transgender (คำที่คนไทยทั่วไปใช้เรียกคือ ผู้หญิงหรือผู้ชายข้ามเพศ) หรือ ทีจี คือ บุคคลที่มีอัตลักษณ์ทางเพศและการแสดงออกที่สะท้อนเพศของตนเอง (เช่น การแต่งกายและพฤติกรรมท่าทาง) ไม่ตรงกับเพศกำเนิดอย่างสิ้นเชิง รวมถึงการผ่าตัดเปลี่ยนแปลงลักษณะทางเพศด้วย ผู้หญิงที่มีจิตใจเป็นผู้ชาย ผู้ชายที่มีจิตใจเป็นผู้หญิง เรียกสั้น ๆ ว่า ทรานส์ โดยแบ่งเป็น ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

(๑) Male to female Transgender (MtF) หญิงข้ามเพศ (transwoman) ใช้เรียกคนข้ามเพศ จากหญิง เป็นชายที่กำลังอยู่ในขั้นตอนการแปลงเพศหรือได้แปลงเพศเป็นหญิงแล้ว ระบุว่าตนเองเป็นผู้ชาย และแสดงลักษณะท่าทางเป็นชายผ่านการแต่งตัวหรือท่าทาง อาจมีการทำศัลยกรรมเปลี่ยนแปลงลักษณะทางเพศ เช่น การตัดเต้านม หรือการเสริมอวัยวะเพศชาย

(๒) Female to Male Transgender (FtM) ชายข้ามเพศ (transman) ใช้เรียกคนข้ามเพศจากหญิงเป็นชายที่กำลังอยู่ในขั้นตอนการแปลงเพศหรือได้แปลงเพศเป็นชายแล้ว ระบุว่าตนเองเป็นผู้หญิง และแสดงลักษณะท่าทางเป็นชายผ่านการแต่งตัวหรือท่าทาง อาจมีการทำศัลยกรรมเปลี่ยนแปลงลักษณะทางเพศ เช่น การเสริมเต้านม หรือการตัดอวัยวะเพศชาย

ทรานส์เจนเดอร์ทุกคนไม่ได้เป็นเพียงชายหรือหญิงเท่านั้น บางคนเป็นมากกว่าหนึ่งเพศหรือไม่มีเพศเลย ทรานส์บางคนตัดสินใจข้ามเพศ (transition) ซึ่งหมายถึงกระบวนการใช้ชีวิตตรงตามเพศที่แท้จริง กระบวนการข้ามเพศไม่มีเฉพาะเจาะจง บางคนอาจเปลี่ยนสรรพนามใหม่ เปลี่ยนชื่อ

ทำเรื่องรับรองเพศสถานะตามกฎหมาย และ/หรือเข้าสู่กระบวนการผ่าตัดแปลงเพศหรือบำบัดทางฮอร์โมน การเป็นทรานส์เจนเดอร์ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับรสนิยมทางเพศแต่อย่างใด บุคคลหนึ่งอาจเป็นชายข้ามเพศและเป็นเกย์ หรือเป็นหญิงข้ามเพศและเป็นเลสเบี้ยนก็ได้ ทั้งนี้คนที่เป็นทรานส์เจนเดอร์สามารถทำเรื่องขอรับรองเพศสถานะได้ในบางประเทศ แต่ต้องผ่านกระบวนการที่สร้างความอับอายและละเมิดสิทธิมนุษยชน ไม่ว่าจะเป็นการเข้ารับการวินิจฉัยทางจิตหรือการทำหมันถาวร ซึ่งมีเพียงเจ็ดประเทศเท่านั้นที่ไม่มีกระบวนการดังกล่าว คือ อาร์เจนตินา บราซิล เบลเยียม โคลัมเบีย เดนมาร์ก ไอร์แลนด์ มอลตา และนอร์เวย์

“I” Intersex หรือ อินเตอร์เซ็กส์ คือ บุคคลที่เกิดมามีลักษณะทางกายภาพโดยมีอวัยวะสืบพันธุ์ของทั้งสองเพศ อินเตอร์เซ็กส์คือคนที่ไม่สามารถระบุเพศของตัวเองได้อย่างชัดเจน มีทั้งคนที่เกิดมามีอวัยวะสืบพันธุ์ของทั้งสองเพศ ปริมาณฮอร์โมนหรือโครโมโซมเพศที่ผิดปกติ หรือแม้กระทั่งลักษณะด้านอื่น ๆ ที่ค่อย ๆ ปรากฏเมื่อถึงวัยเจริญพันธุ์ การเป็นอินเตอร์เซ็กส์มักจะหมายถึงลักษณะทางเพศที่แสดงออก ไม่ได้หมายถึงเพศสภาพหรือรสนิยมทางเพศ ซึ่งชาวอินเตอร์เซ็กส์ก็สามารถมีอัตลักษณ์ทางเพศที่หลากหลายได้เหมือนบุคคลทั่วไป

วิวัฒนาการความหลากหลายทางเพศที่เกิดขึ้นในสังคมไทย

ชีรา ทองกระจาย (ม.ป.ป) กล่าวว่า สำหรับประเทศไทย ความหลากหลายทางเพศนั้นเหมือนจะอยู่คู่กับสังคมไทยมานานแล้ว จากหลักฐานกฎหมายตราสามดวง ซึ่งเป็นระบบกฎหมายที่สันนิษฐานว่าใช้สืบต่อกันมาตั้งแต่ต้นกรุงศรีอยุธยาหรือก่อนก่อตั้งกรุงศรีอยุธยา จนถึงสมัยรัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ปรากฏการณ์กล่าวถึง “กะเทย” ในพระอัยการลักษณะฎาน ในส่วนที่กล่าวถึงบุคคล ๓๓ จำพวก ที่จะเอามาเป็นพยานมิได้ โดย “กะเทย บัณเฑาะก์” เป็นหนึ่งใน ๓๓ จำพวก ที่ไม่สามารถมาเป็นพยานได้ ถือเป็นผู้ที่อยู่นอกกรอบศีลธรรมที่สังคมกำหนด หรือเป็นบุคคล “ชายขอบ” ที่สังคมไม่ยอมรับให้เท่าเทียมเท่ากับผู้อื่น อย่างไรก็ตามกฎหมายตราสามดวงยังกำหนดข้อยกเว้นว่า ถ้าหากคู่ความยินยอมก็สามารถนำบุคคลเหล่านี้มาเป็นพยานได้ จะเห็นได้ว่าการกำหนดประเภทบุคคลที่เป็นกะเทย และบุคคลที่เป็นบัณเฑาะก์นั้น แสดงให้เห็น การยอมรับการมีตัวตนอยู่ในสังคมของบุคคลเหล่านี้ในสังคมในอดีต และความแตกต่างระหว่างบุคคลสองประเภท

เทอดศักดิ์ ร่มจำปา (๒๕๔๕) กล่าวว่า “กะเทย” และ “บัณเฑาะก์” ในกฎหมายตราสามดวงมีการบัญญัติคำแยกออกจากกัน แสดงว่าคน ๒ ประเภทนี้มีความแตกต่างกัน บัณเฑาะก์ น่าจะหมายถึงคนที่ไม่ปรากฏเพศหญิงหรือ เพศชาย หรือคนที่มีอวัยวะเพศที่ไม่สามารถระบุบอกเพศได้แน่ชัด (Intersex, hermaphrodite) ส่วนคำว่า กะเทย ในกฎหมายตราสามดวงน่าจะหมายถึง บุคคลที่มีกิริยาท่าทางตรงข้ามกับเพศของตน และเป็นคำภาษาล้านช้างเดิม ที่ใช้เรียกคนกลุ่มนี้กันอยู่แล้ว และเป็นที่ยึดกันทั่วไป

จึงสามารถอนุมานได้ว่า กะเทยและบัณเฑาะก์เป็นกลุ่มบุคคลที่มีตัวตน เป็นส่วนหนึ่งในสังคมไทยตั้งแต่อดีต และระบบกฎหมายในสมัยนั้นยอมรับการมีอยู่และกำหนดสิทธิบางประการในที่นี้คือสิทธิในการเป็นพยาน จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์เหล่านี้ เราอาจจะสรุปได้ว่า แต่เดิมคำว่า

กะเทย เป็นคำไทยเพียงคำเดียวที่ใช้เรียกบุคคลที่ไม่ใช่ชาย ไม่ใช่หญิง และน่าจะใช้สำหรับเรียกกลุ่มความหลากหลายทางเพศ นอกจากนี้ยังมีคำว่า **เล่นเพื่อน** และ **เล่นสาวท** ซึ่งปรากฏในวรรณกรรมในสมัยอยุธยาและช่วงต้นรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นคำที่บ่งบอกถึงพฤติกรรมการรักเพศเดียวกันและเพศวิถีแบบรักเพศเดียวกัน คำศัพท์เหล่านี้แสดงให้เห็นว่าความหลากหลายทางเพศเป็นสิ่งที่สังคมไทยในอดีตรับรู้มานานแล้ว และน่าจะมีการยอมรับ อะลุ่มอล่วย และความอดทนต่อกลุ่มความหลากหลายทางเพศได้ในระดับหนึ่ง

ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการปฏิรูปกฎหมายโดยทรงยกเลิกกฎหมายตราสามดวง และใช้จัดระเบียบการบริหารบ้านเมืองตามอย่างประเทศตะวันตก ในเรื่องของกฎหมายเกี่ยวกับการรักเพศเดียวกัน โดยมีการปรับปรุงระบบกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ ซึ่งเป็นกฎหมายแรก และกฎหมายเดียวในประเทศไทยที่มีการระบุถึงความผิดฐานชำเราผิดธรรมชาติตามนุษย์และบทลงโทษของพฤติกรรมรักเพศเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชายอย่างชัดเจน ในมาตราที่ ๒๔๒ หมวดที่ ๑ ความผิดฐานกระทำความผิดอันเกี่ยวแก่สาธารณะ “ผู้ใดกระทำความผิดตามนุษย์ ด้วยชายก็ดี หญิงก็ดี หรือทำชำเราด้วยสัตว์เดียรฉานก็ดี ท้าวว่ามันมีความผิด ต้องรวางโทษติดคุกตั้งแต่ ๓ เดือนขึ้นไปจนถึง ๓ ปี แลให้ปรับตั้งแต่ ๕๐ บาทขึ้นไปจนถึง ๕๐๐ บาท” อย่างไรก็ตาม นักวิชาการด้านกฎหมายได้แสดงความคิดเห็นว่า กฎหมายมาตราดังกล่าวไม่ได้เกิดจากความต้องการที่จะกำจัดพฤติกรรมการรักเพศเดียวกันในหมู่ประชาชน แต่เป็นการพยายามสร้างระบบกฎหมายใหม่ โดยลอกเลียนระบบกฎหมายอาญาของชาติตะวันตก ซึ่งมีการกำหนดโทษและความผิดเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ทางทวารหนักและการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างเพศเดียวกัน (Sodomy Law) โดยประเพณีความเชื่อทางศาสนาคริสต์ การเลียนแบบดังกล่าวมีจุดประสงค์จะพัฒนาระบบกฎหมายไทยให้มีความเป็นสากล ทัดเทียมและทันสมัยเช่นเดียวกันประเทศตะวันตก และเพื่อให้ชาติมหาอำนาจเหล่านี้ยอมรับกฎหมายไทย และไม่สามารถนำมากล่าวอ้างมาเพื่อขอสิทธินอกอาณาเขตทางการศาลได้ อันจะทำให้เกิดผลเสียและเกิดความไม่มั่นคงต่ออำนาจอธิปไตยของสยามประเทศในขณะนั้น ซึ่งกฎหมายอาญามาตราดังกล่าวก็มิได้มีผลบังคับใช้จริง

ต่อมาได้มีการประกาศให้ลดหย่อนโทษความผิดนี้เหลือเพียงโทษจำคุกตั้งแต่ ๓ เดือนขึ้นไปจนถึง ๓ ปีเท่านั้น และภายหลังเมื่อมีการตรวจชำระประมวลกฎหมายลักษณะอาญา และจัดทำประมวลกฎหมายอาญาฉบับใหม่ซึ่งได้ประกาศใช้ใน พ.ศ. ๒๔๘๙ คณะกรรมการร่างประมวลกฎหมายจึงมีมติให้ยกเลิกความผิดฐานนี้ไปเสีย เพราะเห็นว่ามักไม่เกิดเป็นคดีขึ้น ดังนั้นหลังจาก พ.ศ. ๒๔๘๙ เป็นต้นมา พฤติกรรมรักเพศเดียวกันในประเทศไทย จึงไม่ถือเป็นความผิดอาญาฐานกระทำความผิดตามนุษย์อีกต่อไป

ประเทศไทยได้รับรองว่าการรักเพศเดียวกันไม่ใช่ความผิดปกติทางจิตเกิดขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ ๒๙ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๕ โดยกรมสุขภาพจิตได้ออกหนังสือราชการเพื่อแจ้งว่า การรักเพศเดียวกันไม่ถือเป็นความผิดปกติทางจิต และองค์การอนามัยโลกได้ตัดพฤติกรรมการรักเพศเดียวกันออกจากการจัดกลุ่มโรคระดับนานาชาติแล้ว นับเป็นเวลาร่วมสิบปีเต็มหลังจากประกาศขององค์การอนามัยโลกที่ไทยยอมรับว่าความหลากหลายทางเพศไม่ใช่เรื่อง ความผิดปกติทางจิตใจ แต่กระนั้น

ถึงแม้ว่าจะเกิดการรับรองอย่างเป็นทางการในด้านการแพทย์ แต่ในทางปฏิบัติกลุ่มความหลากหลายทางเพศยังได้รับผลกระทบจากการอคติทางเพศ การเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศจากมุมมองของสังคม

ปัญหาที่กลุ่มความหลากหลายทางเพศในประเทศไทยต้องเผชิญ

ปัญหาทางด้านกฎหมาย เพราะประเทศไทยยังขาดกฎหมายการรับรองสิทธิและสถานภาพของกลุ่มความหลากหลายทางเพศ เช่น กฎหมายรับรองการสมรสของบุคคลรักเพศเดียวกัน กฎหมายการรับรองสถานภาพของบุคคลข้ามเพศ คนข้ามเพศยังไม่สามารถเปลี่ยนเพศสภาพของตนเองในเอกสารทางราชการและสถานะทางกฎหมายได้ ถึงแม้ว่าพวกเขาจะได้รับการผ่าตัดแปลงเพศไปแล้วก็ตาม เป็นต้น ข้อจำกัดดังกล่าวทำให้กลุ่มความหลากหลายทางเพศไม่สามารถเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้อย่างเต็มที่ เช่น สิทธิในการได้รับความคุ้มครองเมื่อถูกกระทำ ความรุนแรง (หากสาวประเภทสองถูกข่มขืนไม่สามารถเอาผิดกับผู้กระทำในความผิดข่มขืนเนื่องจากกฎหมายไม่รับรองอวัยวะเพศที่ได้มาจากการผ่าตัด เป็นเพียงแต่แผลผ่าตัดเท่านั้น) สิทธิเกี่ยวกับบุตร สิทธิในการรับบุตรบุญธรรม สิทธิในการรับมรดก สิทธิในการทำนิติกรรมต่าง ๆ ร่วมกับคู่สมรส เป็นต้น

ในปัจจุบันเป็นที่ทราบกันว่ากลุ่มความหลากหลายทางเพศปรากฏตัวในทุกระดับชั้นของสังคม และมีพื้นที่มากขึ้นในยุคโลกาภิวัตน์ ในปัจจุบันไม่ได้มีแค่คำว่า “กะเทย” เหมือนในอดีต แต่มีคำว่า เกย์ ทอม ดี สาวประเภทสอง หญิงรักหญิง ชายรักชาย ผู้หญิงข้ามเพศ ผู้ชายข้ามเพศ ฯลฯ เพิ่มขึ้นมาอีกด้วย ซึ่งล้วนเป็นคำที่ถูกผนวกเข้าไปในชีวิตประจำวันของสังคมไทย การปรากฏขึ้นของคำเรียกขาน ตัวตน คำนิยาม หรืออัตลักษณ์ทางเพศแบบใหม่ ๆ แสดงให้เห็นความหลากหลาย การเปิดเผยตัวตนและความชัดเจนในอัตลักษณ์แบบต่าง ๆ ที่เพิ่มมากขึ้น กลุ่มคนรุ่นใหม่กล้าที่จะเปิดเผยตัวตนของตนเอง หรือรสนิยมทางเพศอันเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ของตนเองมากขึ้น เหล่านี้เป็นผลพวงจากพลวัตทางสังคมวัฒนธรรมที่ปรับตัวเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามกระแสโลก การสื่อสารในสื่อต่าง ๆ ทั้งสื่อออนไลน์ สิ่งตีพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ อีกทั้ง ยังทำให้เกิดการรวมกลุ่ม หรือเกิดชุมชน (Community) เกิดการรวมกลุ่มของภาคประชาสังคมความหลากหลายทางเพศ เพื่อเคลื่อนไหวเรียกร้อง การเปลี่ยนแปลง การยอมรับและความชอบธรรมทางกฎหมายของเพศหลากหลาย ซึ่งที่ผ่านมาได้นำไปสู่ความสำเร็จในการแก้ไขและปรับปรุงการรับรองและการยอมรับจากรัฐในระดับหนึ่ง เช่น กรณีการเปลี่ยนแปลงเอกสาร ส.ด. ๔๓ ในการยกเว้นการเกณฑ์ทหารสำหรับกลุ่มสาวประเภทสองหรือผู้หญิงข้ามเพศ เกิดจากการเรียกร้องของกลุ่มเครือข่ายคนข้ามเพศที่ต้องการดำรงชีวิตอย่างมีเกียรติและเท่าเทียมคนอื่น ๆ รวมถึงเพื่อการขจัดปัญหาการถูกเลือกปฏิบัติและถูกปฏิเสธในการเข้าทำงาน เนื่องมาจากการถูกตีตราว่าคนข้ามเพศเป็น “โรคจิตถาวร” จากเดิมที่เอกสารยกเว้นการเกณฑ์ทหารระบุสาเหตุของการยกเว้นว่า “จิตผิดปกติอย่างถาวร” ได้เปลี่ยนเป็น “ภาวะเพศสภาพไม่ตรงกับเพศกำเนิด” การรับรองจากภาครัฐ โดยกระทรวงกลาโหมนี้ ถือเป็นความก้าวหน้าหนึ่งในการรับรองความเสมอภาคและเท่าเทียมของกลุ่มความหลากหลายทางเพศที่สำคัญในประเทศไทย

เพศสภาพ เป็นความผิดปกติหรือไม่ และเกิดจากอะไร

ตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ ๒๕๐๐ เป็นต้นมา ทางวงการแพทย์สมัยใหม่จากตะวันตกเข้ามามีบทบาทในการตีตราความหลากหลายทางเพศในสังคมไทย ให้กลายเป็นความวิปริตผิดปกติ ผิดธรรมชาติ องค์ความรู้ด้านการแพทย์ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อมุมมองเรื่อง ความหลากหลายทางเพศของสังคมไทยโดยกว้าง นายแพทย์สุด แสงวิเชียร เป็นนายแพทย์คนแรก ๆ ที่ให้ความสนใจในความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย โดยพยายามจำแนกประเภทของ “กะเทย” โดยกำหนดว่าผู้ที่มีอวัยวะกำกวม ไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นหญิงหรือชายนั้นคือ กะเทย ส่วนบุคคลที่มีพฤติกรรมตรงข้ามกับเพศ กำเนิดนั้นควรจะเรียกว่า “ลักเพศ” ซึ่งหมายถึงการที่บุคคล “ลัก” เอาพฤติกรรมของเพศตรงข้ามมาเป็นของตน ใน พ.ศ. ๒๕๐๘ การศึกษาของนายแพทย์สุดได้ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์สยามนิกรโดยพาดหัวข่าวว่า “วิจัยกะเทยแก้ปัญหารักร่วมเพศ ระบุอาการป่วยทางจิต” โดยระบุว่าพฤติกรรมดังกล่าวเป็นความผิดปกติทางจิต ซึ่งรักษาได้ยากกว่าทางร่างกาย แต่สามารถบำบัดได้ ผลงานของนายแพทย์สุดได้กลายเป็นต้นแบบของการศึกษาในเวลาต่อมา เช่น การศึกษาของอรุณ ภาคสุวรรณ ซึ่งได้สร้างวาทกรรมเรื่องความหลากหลายทางเพศว่าเป็น “โรค” และเป็นความผิดปกติทางจิตใจที่จะต้องป้องกันตั้งแต่เด็กด้วยการเลี้ยงดูและอบรมอย่างใกล้ชิดในครอบครัวหรือทำการรักษาบำบัด เพื่อให้บรรเทาจากอาการดังกล่าว อิทธิพลทางการแพทย์เข้าไปมีส่วนร่วมในการผลิตวาทกรรมความวิปริตผิดปกติเพศและอคติทางสังคมให้เพิ่มพูนเติบโตขึ้นในสังคมวงกว้าง และเป็นที่มาของความเชื่อเรื่องความผิดปกติ ผิดธรรมชาติของกลุ่มความหลากหลายทางเพศที่ยังฝังรากลึกในความเชื่อของคนในสังคมไทย ถึงแม้ว่าในวงการการแพทย์สากลจะปฏิเสธและพยายามลบล้างความเชื่อนี้แล้วก็ตาม

ปัจจุบันทางการแพทย์ระบุว่า ความหลากหลายทางเพศเป็นส่วนผสมที่ซับซ้อนขององค์ประกอบทั้ง ทางกาย คือ ฮอร์โมนหรือสารเคมีในสมอง ทางจิตใจ คือ การเลี้ยงดูหรือวิถีคิดของแต่ละคน และ ทางสังคม คือ ความคาดหวังหรือการยอมรับจากสังคม หรือวัฒนธรรมที่หลากหลาย อีกทั้งไม่ถือว่าบุคคลที่มีความแตกต่างทางรสนิยมและการแสดงออกทางเพศเป็นความผิดปกติ เพียงแต่อาจให้คำแนะนำในการปรับตัวและทำความเข้าใจกับคนรอบข้างในบางรายเท่านั้น แต่สำหรับผู้ที่มีความแตกต่างด้านอัตลักษณ์ทางเพศนั้นอาจมีความรู้สึกทุกข์ทรมานที่ต้องดำรงชีวิตอยู่ ภายใต้ร่างกายที่ในความรู้สึกนึกถึงแล้วไม่ใช่ “ร่างกายของตนเอง” จึงจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือ ซึ่งแพทย์จะพยายามแก้ไขร่างกายให้สอดคล้องกับภาวะจิตใจของคนคนนั้นให้มีความสุขและดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

ในโลกยุคปัจจุบันงานวิชาการด้านสุขภาพจิตและจิตเวชได้เปิดกว้างมากขึ้น ทำให้มีการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจปัญหาด้านสุขภาพจิตและจิตเวชที่เคยมีต่อกลุ่มรักร่วมเพศ ปัจจุบันถือว่าได้ถูกถอดจากแนวทางการวินิจฉัยโรคของสมาคมจิตแพทย์อเมริกัน เพื่อให้สอดคล้องกับผลการศึกษาของกลุ่มนักวิชาการที่เกี่ยวข้องด้านพฤติกรรมศาสตร์ที่แนะนำว่า กลุ่มดังกล่าวถือว่าเป็นพฤติกรรมปกติ ซึ่งส่งผลให้องค์การอนามัยโลกได้ทำการรณรงค์ในปี ค.ศ. ๒๐๑๖ เพื่อให้ประชากรทั่วโลกตระหนักว่ากลุ่มบุคคลดังกล่าวจะไม่โดดเดี่ยวและตีตราอีกต่อไป ตามมติสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิพื้นฐานและ

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยในปี ค.ศ. ๒๐๓๐ จะเป็นปีที่มีการพัฒนาสุขภาพยั่งยืนบนความหลากหลายทางเพศ

สถานการณ์รอบโลกที่มีต่อกลุ่มคนหลากหลายทางเพศ

ในหลาย ๆ ประเทศ การเป็นเลสเบี้ยน เกย์ ไบเซ็กชวล ทรานส์เจนเดอร์ หรืออินเทอร์เซ็กส์ (LGBTQI) หมายถึงการใช้ชีวิตท่ามกลางการแบ่งแยก การแบ่งแยกที่ว่าอาจมีสาเหตุมาจากระสนิยมทางเพศ (sexual orientation - ความสนใจทางเพศที่มีต่อบุคคลอื่น) อัตลักษณ์ทางเพศ (gender identity - ธรรมเนียมตัวเองที่ไม่คำนึงถึงเพศโดยกำเนิด) การแสดงออกทางเพศ (gender expression - วิธีการแสดงออกทางเพศผ่านการแต่งกาย การทำผม หรือการแต่งหน้า) หรือลักษณะทางเพศ (sexual characteristics - อย่างเช่น อวัยวะเพศ โครโมโซม อวัยวะสืบพันธุ์ หรือระดับฮอร์โมน) ไม่ว่าจะเป็นการถูกล้อเลียนชื่อหรือโดนรังแก ไปจนถึงโดนปฏิเสธไม่รับเข้าทำงานหรือไม่ได้รับสิทธิการรักษาสุขภาพที่เหมาะสม การถูกปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมมีให้เห็นมากมายและรุนแรงแตกต่างกันไป จนอาจถึงขั้นเสี่ยงต่อชีวิตได้ โดยจะเห็นได้จากกรณีตัวอย่างนับไม่ถ้วน ที่กลุ่ม LGBTQI ถูกคุกคามบนท้องถนน ถูกทำร้ายร่างกาย หรือแม้กระทั่งถูกฆ่าเพียงเพราะตัวตนของพวกเขา มีการกระทำรุนแรงต่อทรานส์เจนเดอร์มากมายที่พาดพิงชีวิตไปอย่างน้อย ๓๖๙ ราย ตั้งแต่เดือนตุลาคม ๒๐๑๗ จนถึงเดือนกันยายน ๒๐๑๘ ในบางประเทศความรุนแรงที่มุ่งเป้าไปที่กลุ่มคน LGBTQI ที่ถูกลักพาตัว ทรานส์ หรือแม้กระทั่งถูกฆ่า

LGBTQI ในประเทศเอเชีย และประเทศไทย

ข้อมูลจาก LGBT Capital บริษัทที่ปรึกษาด้านการเงินที่ให้บริการกลุ่ม LGBTQ เป็นหลัก ระบุว่า ปัจจุบันจำนวนประชากรกลุ่ม LGBTQ (เฉพาะที่เปิดเผย) มีอยู่ ๔๘๓ ล้านคน จาก ๗.๔ พันล้านคนทั่วโลก หรือคิดเป็น ๖.๕๓% อยู่ในเอเชีย ๒๘๘ ล้านคน หรือ ๖๐% ของชาว LGBTQ ทั้งหมด โดยจีนเป็นประเทศที่มีชาว LGBTQ สูงสุด ๘๕ ล้านคน ตามด้วยอินเดีย ๘๐ ล้านคน ญี่ปุ่น ๘ ล้านคน และไทย ๔ ล้านคน

ประเทศมาเลเซีย

การเห็นด้วยและเปิดรับความหลากหลายทางเพศในประเทศมาเลเซียยังถือว่าถูกปิดกั้นอยู่มากและมีบทลงโทษที่ค่อนข้างรุนแรง ทั้งการสั่งลงโทษหาที่มีความเกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางเพศบนสื่อทุกชนิด และการเขียนตีพิมพ์ที่มีกร่วมเพศ ในขณะที่นักเคลื่อนไหวทางด้านสิทธิมนุษยชนต่างพยายามต่อต้านมาโดยตลอด

ประเทศบรูไน

อคติและการต่อต้านความหลากหลายทางเพศในประเทศบรูไนค่อนข้างรุนแรง มากกว่ามาเลเซีย โดยมีการประกาศกฎหมายอิสลามหรือกฎหมายชะรีอะฮ์ ซึ่งมีผลลงโทษผู้มีความผิดฐานรักร่วมเพศ โดยต้องโทษประหารด้วยการปาหิน แต่ภายหลังได้ยกเลิกไปแล้วเนื่องจากกระแสต่อต้านอย่างรุนแรง ซึ่งทำให้เห็นได้ชัดว่าการกำหนดโทษที่รุนแรงบ่งบอกถึงการปิดกั้นและอคติต่อสังคมรักร่วมเพศในประเทศ

ประเทศเวียดนาม

ในเวียดนามการยอมรับความหลากหลายทางเพศมากขึ้นกว่าเดิม สืบเนื่องจากการเติบโตของผู้นับสนุน LGBTQ ในปี ๒๐๑๒ ที่มีผู้เข้าร่วมเพียงน้อยราย แต่ในกิจกรรมการเคลื่อนไหวในฮานอย ปี ๒๐๑๘ ที่ผ่านมามีผู้นับสนุนมากขึ้น และกระแสผู้ชมต่อสื่อที่นำเสนอในประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับคู่รักร่วมเพศมีมากขึ้น

ประเทศกัมพูชา

สถานการณ์ความหลากหลายทางเพศของประเทศกัมพูชา หลายคนมองว่าไม่เปิดกว้าง แต่ในความเป็นจริงสังคมของกัมพูชามองเห็นความสำคัญของความหลากหลายทางเพศมากขึ้น โดย LGBTQ ได้ถูกนำไปบรรจุในหลักสูตรการเรียนการสอนแล้ว เมื่อปี ๒๐๑๗

ประเทศเมียนมา

ในความจริงความสัมพันธ์แบบเพศเดียวกันในเมียนมานั้นยังถูกมองเป็นเรื่องผิดจารีต และกฎหมายอาญาของประเทศอยู่ แต่ในปัจจุบันการเปิดรับความหลากหลายทางเพศมีมากขึ้น ด้วยการจัดงานเทศกาลขับเคลื่อนการเปิดรับ LGBTQ อย่างเปิดเผยในกรุงย่างกุ้ง

ประเทศสิงคโปร์

ประเทศสิงคโปร์ เป็นประเทศที่ทันสมัย แต่ทว่าสังคมโดยรวมยังมีความเป็นอนุรักษ์นิยมอยู่สูง ซึ่งการรักร่วมเพศนั้นผิดกฎหมาย โดยกฎหมายนี้มีการบังคับใช้มาอย่างยาวนานแล้ว อีกทั้งการเปิดรับเรื่องความหลากหลายทางเพศภายในประเทศไม่เปิดเผยมากเท่าที่ควร

ประเทศไต้หวัน

ไต้หวันเป็นชาติแรกในเอเชียที่ให้การแต่งงานระหว่างคู่รักเพศเดียวกันเป็นสิ่งถูกกฎหมาย หลังจากรัฐสภาผ่านกฎหมาย "คู่ชีวิต" ในวันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๖๒ ซึ่งเสนอโดยรัฐบาลของประธานาธิบดีไช่ อิงเหวิน ถือเป็นฉบับที่มีความก้าวหน้ามากที่สุด และเป็นฉบับเดียวที่เสนอเงื่อนไขให้คู่รักเพศเดียวกันมีสิทธิ์อย่างจำกัดในการรับอุปการะบุตรบุญธรรม และเปิดทางให้คู่รักเพศเดียวกันสามารถจดทะเบียนเป็นคู่แต่งงานกันได้กับหน่วยงานของรัฐ

ประเทศไทย

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่ผู้คนในสังคมเปิดใจรับความหลากหลายทางเพศ และการปรับเปลี่ยนการใช้ชีวิตที่รองรับบุคคล LGBTQI มากขึ้น ตั้งแต่ปี ๒๕๑๙ จนถึงปี ๒๕๕๑ บทบัญญัติที่เกี่ยวกับครอบครัวในป.พ. บรรพ ๕ ถูกแก้ไขบ้างตามกาลเวลา แต่ไม่ถึงขั้นเปลี่ยนแปลงจารีตประเพณีในสังคม เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป ผู้คนเริ่มตั้งคำถามถึงการรับรองสิทธิก่อตั้งครอบครัวสำหรับผู้มีความหลากหลายทางเพศ มีการเคลื่อนไหวด้านการรับรองสิทธิของคนข้ามเพศในช่วง พ.ศ. ๒๕๕๐ ซึ่งได้มีการขับเคลื่อนร่างพระราชบัญญัติคำนำหน้านามบุคคล พ.ศ. ซึ่งมีเนื้อหาให้สิทธิแก่ผู้หญิงที่แต่งงานแล้วที่จะเลือกใช้คำนำหน้าว่านางสาว หรือนางก็ได้ และให้สิทธิคนข้ามเพศที่แปลงเพศแล้วใช้คำหน้านายหรือนาง นางสาว ตามเพศที่ได้เปลี่ยนแปลงไป ข้อเสนอให้แก้ไข ป.พ. ที่เป็นกฎหมายหลักเกี่ยวกับการสมรสนั้นไม่ได้เป็นข้อเสนอที่ “เสียงดัง” มากนักในสังคมไทย เหตุปัจจัยหนึ่ง คือ ป.พ.พ. เป็นกฎหมายหลัก หากแก้ไขเรื่องการสมรสที่เดิมรับรองการสมรสเฉพาะชาย-หญิง จะส่งผลกระทบให้ต้องแก้ไขหลายๆ มาตรา และกฎหมายอื่น ๆ อีกหลายฉบับให้สอดคล้องกัน ดังนั้น

เมื่อร่างกฎหมายดังกล่าวเข้าสู่สภาผู้แทนราษฎร กฎหมายในส่วนของคนข้ามเพศได้ตกไป ด้วยเหตุนี้วิธีคิดในการออกแบบกฎหมายสำหรับรับรองสิทธิก่อตั้งครอบครัวสำหรับเพศหลากหลาย จึงมีข้อเสนอให้เขียนเป็นกฎหมายอีกหนึ่งฉบับ คือ ร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต (ร่าง พ.ร.บ.คู่ชีวิต)

ร่าง พ.ร.บ.คู่ชีวิต ผ่านการพิจารณาหลายยุคสมัย ตั้งแต่ก่อนรัฐประหาร ๒๕๕๗ มาถึงยุคของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) และมาถึงช่วงหลังเลือกตั้งปี ๒๕๖๒ โดยจะเห็นได้ว่าทุกภาคส่วนมีเจตนาและมุ่งหวังที่จะได้เห็นร่างพ.ร.บ.คู่ชีวิตออกเป็นกฎหมายและถูกบังคับใช้กับประเทศไทย ไม่ว่าประชาชนเพศไหน ล้วนแล้วแต่มีสิทธิที่จะรักและมีสิทธิที่จะมีชีวิตครอบครัวอย่างเท่าเทียมกัน แต่ร่างกฎหมายดังกล่าวไม่มีท่าทีจะผ่านออกมาบังคับใช้ จนกระทั่งปี ๒๕๖๓ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคฝ่ายค้านได้เสนอร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ร่าง พ.ร.บ.แก้ไข ป.พ.พ.) เพื่อแก้ไข ป.พ.พ. จากที่จำกัดการสมรสเฉพาะสำหรับเพศชาย-หญิง เป็นการสมรสระหว่างบุคคลสองฝ่ายโดยที่ไม่ได้มุ่งเน้นจำกัดเรื่องเพศ ซึ่งต่อมาถูกเรียกว่า “สมรสเท่าเทียม”

ร่างสมรสเท่าเทียม ที่เสนอโดยพรรคฝ่ายค้านนั้นมีการค้างอยู่ในระเบียบวาระการประชุมสภาผู้แทนราษฎรเกินหนึ่งปี ทำให้ปลายปี ๒๕๖๔ ภาคประชาชนจึงใช้กลไกเข้าชื่อเสนอกฎหมายเสนอร่าง พ.ร.บ. แก้ไข ป.พ.พ. อีกหนึ่งฉบับ โดยกำลังอยู่ในระหว่างการรวบรวมรายชื่อประชาชนผ่านทางเว็บไซต์ <https://www.support1448.org/>

ไพรด์ (Pride) คืออะไร

เดือนมิถุนายนของทุกปีเป็นเดือนแห่ง “Pride Month” ทั่วโลก เพื่อระลึกถึงเหตุการณ์จลาจล Stonewall เกิดขึ้นในวันที่ 28 มิถุนายน 1969 เมื่อตำรวจนิวยอร์กบุกเข้าไปในบาร์ Stonewall Inn เพื่อจะจับกุมกลุ่มคนรักร่วมเพศ นำไปสู่การประท้วงและปะทะกันอย่างรุนแรง นับเป็นเหตุการณ์สำคัญที่ทำให้เกิดการต่อสู้และเรียกร้องสิทธิความเท่าเทียมกันของ LGBTQ+ ทั้งในสหรัฐฯ และทั่วโลกในเวลาต่อมา

ดังนั้นจึงได้กำหนดให้เดือนมิถุนายน เป็นเดือนแห่งการเฉลิมฉลองความภาคภูมิใจในความเป็น LGBTQ+ โดยมี “ธงสีรุ้ง” เป็นตัวแทนสัญลักษณ์ความแตกต่างและหลากหลายของผู้คน

ไพรด์มีหลายรูปแบบ ทั้งการเดินขบวนคาร์นิวัล งานเสวนา, อีเว้นท์ต่าง ๆ ไปจนถึงการฉายภาพยนตร์และการไต่वाที่ ไพรด์ยังเป็นช่วงเวลาแห่งการเฉลิมฉลองของกลุ่มคนที่ถูกจำกัดให้เป็นไปตามมาตรฐานของชายหรือหญิง โดยมีการจัดงานตลอดปีขึ้นอยู่กับสถานที่ ในทวีปอเมริกาและยุโรป เทศกาลมักจะเริ่มในเดือนมิถุนายน ในขณะที่แอฟริกาใต้มีเทศกาลไพรด์เดือนกุมภาพันธ์ถึงมีนาคม ไม่ว่าจะเป็นงานแบบใด ไพรด์เป็นช่วงเวลาที่กลุ่มคน LGBTQI ออกมาแสดงว่ายอมรับในสิ่งที่ตนเป็นและภูมิใจในตัวตนของตนเอง เทศกาลไพรด์ถูกแบนในหลายประเทศทั่วโลก รวมถึงรัสเซีย ซาอุดีอาระเบีย ยูกันดา และล่าสุดตุรกี ไพรด์เฉลิมฉลองความเปลี่ยนแปลงในเรื่องความหลากหลายและเป็นการขยายประเด็นการเรียกร้องความเคารพและการปกป้องสิทธิของ LGBTQI

สัญลักษณ์ LGBTQI ทำไมจึงเป็นสีรุ้ง

สีรุ้งได้ถูกนำมาใช้ทำกิจกรรมเกี่ยวกับกลุ่ม LGBTQI อย่างแพร่หลาย โดยเห็นได้จากการเดินขบวนพาเหรดของกลุ่ม LGBTQI ในหลายประเทศทั่วโลก มักประดับประดาเครื่องแต่งกายด้วยสีรุ้ง หรือเมื่อเข้าสู่เดือนมิถุนายนของทุกปีอันเป็นเดือนแห่งการเฉลิมฉลองของผู้มีความหลากหลายทางเพศ หลายคนต่างเปลี่ยนรูปโปรไฟล์ บัญชีโซเชียลของตนให้มีสีรุ้งแทรกอยู่ อย่างที่เราทราบกันเป็นอย่างดีว่า LGBTQI นั้นเป็นกลุ่มคนที่มีความหลากหลาย และสีรุ้งเป็นการรวมตัวกันของหลายสีมาเป็นหนึ่งเดียว เพื่อสร้างสีสัน โดยสีรุ้งมีจุดเริ่มต้นมาจากการออกแบบธงสีรุ้งของ Gilbert Baker ศิลปินชาวอเมริกัน และนักขับเคลื่อนสิทธิมนุษยชนของเกย์ในปี ๑๙๗๘ ซึ่งได้แรงบันดาลใจมาจากธงชาติของประเทศสหรัฐอเมริกาในวาระฉลองครบรอบ ๒๐๐ ปี ในปี ๑๙๗๖ โดยในแรกเริ่มธงนี้มีด้วยกันทั้งหมด ๘ สี ได้แก่

- ๑) Hot pink ที่มีความหมายสื่อถึงเรื่องเพศ
- ๒) สีแดง หมายถึง ชีวิต
- ๓) สีส้ม หมายถึง การเยียวยา
- ๔) สีเหลือง หมายถึงแสงอาทิตย์ที่ส่องสว่าง
- ๕) สีเขียว หมายถึงธรรมชาติ
- ๖) สีฟ้า Turquoise หมายถึง เวทมนต์
- ๗) สีน้ำเงินม่วง หมายถึง ความสามัคคี
- ๘) สีม่วง หมายถึง จิตวิญญาณอันแน่วแน่

ต่อมาภายหลังได้มีการลดจำนวนของสีบนธงลงเหลือเพียง ๖ สี โดยได้ถอดสี Hot pink และ สีฟ้า Turquoise ออก เนื่องจากเป็นสีที่มีความพิเศษ มีความยากต่อการผลิต และถึงแม้ว่าจะถูกลดทอนสีลงเหลือเพียงแค่ ๖ แต่ความหมายของสีต่าง ๆ ก็ยังคงความหมายเป็นเช่นเดิม

ทำไมสิทธิของผู้มีความหลากหลายทางเพศ LGBTQI จึงสำคัญ

การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในองค์การสหประชาชาติเกิดขึ้นจากนำหลักความเป็นสากลของสิทธิมนุษยชน (Principle of universality) และหลักการห้ามเลือกปฏิบัติ (Principle of non-discrimination) ที่มีอยู่ตามตราสารระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนมาปรับใช้ให้ครอบคลุมถึงการคุ้มครองบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ การวางแนวทางดังกล่าวได้ก่อให้เกิดเป็นพันธกรณีของรัฐสมาชิกที่จะต้องกำหนดมาตรการคุ้มครองกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศเหล่านั้นเข้าเป็นภาคี โดยพันธกรณีที่สำคัญประการหนึ่งคือ รัฐสมาชิกทั้งหลายมีหน้าที่สร้างหลักประกันความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศจากการเลือกปฏิบัติในรูปแบบต่าง ๆ ในหลายประเทศจึงได้พยายามปรับใช้หลักการห้ามเลือกปฏิบัติตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ เพื่อให้ความคุ้มครองแก่กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศซึ่งมีความแตกต่างกันไปตามระบบกฎหมายของแต่ละประเทศ (อารยา สุขสม, ๒๕๖๑, น. ๙๒-๙๓)

หลักความเสมอภาคหรือหลักความเท่าเทียมกัน ถือเป็นหลักการที่สำคัญซึ่งได้รับการรับรองในกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศและกฎหมายประเทศต่าง ๆ เป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่งของการปกครองระบอบประชาธิปไตย หลัก “ความเสมอภาค” เป็นหลักการสำคัญที่รัฐธรรมนูญทุกฉบับได้บัญญัติให้การรับรองไว้นอกจากหลัก “สิทธิ” “เสรีภาพ” และ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หลักการนี้ได้รับการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนในมาตรา ๒๗ ว่า

“มาตรา ๒๗ บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคลฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้

การยอมรับและปฏิบัติต่อบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศ อย่างถูกต้องและเท่าเทียม

ปัจจุบัน บุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศได้รับการยอมรับ และยอมรับโดยสังคมมากขึ้น ดังนั้น บุคคลในสังคม ไม่ว่าจะเป็นเพศสภาพหรือเพศวิถีใด จึงควรให้ความเคารพ และปฏิบัติต่อกันที่มีความหลากหลายทางเพศ อย่างเช่นเพื่อนมนุษย์คนหนึ่ง บนพื้นฐานของความเท่าเทียมและอีกหนึ่งแรงผลักดัน และกำลังใจสำคัญ คือการเป็นที่ยอมรับจากสังคมรอบตัว และสมาชิกในครอบครัว ดังนั้น หากมีคนในครอบครัวเป็นผู้มีความหลากหลายทางเพศ สมาชิกในครอบครัวควรทำความเข้าใจ และเรียนรู้แนวทางปฏิบัติ ดังนี้

- ไม่เปรียบเทียบเรื่องเพศของสมาชิกในครอบครัวกับใคร และควรส่งเสริมการรู้คุณค่าในตนเอง
- เพิ่มการสื่อสารในเชิงบวก พูดคุย เปิดโอกาสให้สมาชิกในครอบครัวได้บอกเล่าเรื่องราว
- ใส่ใจความรู้สึก ให้ความสำคัญ และชื่นชมในสิ่งที่สมาชิกในครอบครัวทำได้
- สังเกตพฤติกรรม โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่นที่เป็นบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศ เนื่องจากอาจต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้งทางร่างกาย และทางด้านจิตใจ ซึ่งอาจเป็นสัญญาณว่าตนเองรู้สึกแปลกแยกจากสังคม หรือมีพฤติกรรมการแสดงออกที่ไม่เหมาะสม ใช้ความรุนแรง มีอาการซึมเศร้า เป็นต้น
- ปฏิบัติต่อบุคคลในครอบครัว โดยให้เกียรติความหลากหลายทางเพศ “ที่บุคคลนั้นเป็นผู้เลือก”
- เคารพสิทธิส่วนบุคคล ไม่ถามถึง รสนิยมทางเพศ ของสมาชิกในครอบครัว
- ไม่ตัดสินเพศวิถีจากรูปลักษณ์ภายนอก และการแสดงออกของสมาชิกในครอบครัว

สรุป

โลกมีมนุษย์ที่มี “เพศ” หรือ “เพศสรีระ” แค่เพียง ๒ เพศเท่านั้น คือ “เพศชาย” และ “เพศหญิง” แต่ถ้าเรามองให้พ้นจากเพศสรีระ และมองให้ลึกถึงอารมณ์ความรู้สึกทางเพศ รสนิยมทางเพศ และอัตลักษณ์ทางเพศ เราจะค้นพบว่าโลกใบนี้ไม่ได้มีแค่ ๒ เพศ แต่มีความหลากหลายที่ลึกล้ำ และงดงามสิทธิมนุษยชน ความเท่าเทียม การให้ความเคารพซึ่งกันและกัน ถือเป็นเรื่องสำคัญในสังคมของเรา ในยุคปัจจุบันทุกคนต่างมองหาความเท่าเทียมกันในสังคมตลอดเวลา โดยเราจะเห็นได้จากข่าวการชุมนุมต่าง ๆ อย่างมากมายจากทั่วโลกไม่ว่าจะเป็นเรื่องความเท่าเทียมในด้านการเงิน สังคม หรือการอยู่อาศัย แต่ยังมีกลุ่มคนอีกหนึ่งกลุ่มที่ยังรอให้สังคมยอมรับ เคารพและเข้าใจในสิ่งที่พวกเขาเป็น นั่นคือกลุ่มคน LGBTQI หรือกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ที่ออกมาเรียกร้องถึงความเท่าเทียมในสังคมให้กับตัวเองตลอดเวลา ถึงแม้ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา หลาย ๆ ประเทศเริ่มมีการยอมรับในกลุ่มคนเหล่านี้มากขึ้น แต่ในทางกฎหมายบุคคลเหล่านี้ยังไม่ได้รับความเท่าเทียมเหมือนเพศหญิง เพศชายทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นสิทธิในการแต่งงาน การลดหย่อนทางภาษี หรือการยอมรับทางด้านจิตใจ ซึ่งมนุษย์ทุกคนสมควรได้รับอย่างเท่าเทียมกัน และไม่ควรมีมนุษย์ผู้ใด ที่จะกีดกัน หรือเลือกปฏิบัติต่อบุคคลใด บุคคลหนึ่ง มิให้ได้รับสิทธิขั้นพื้นฐาน และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ภายใต้รัฐธรรมนูญการปกครองประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

.....

บรรณานุกรม

หนังสือทั่วไป

- เทอดศักดิ์ ร่มจาปา. (2545). *วาทกรรมเกี่ยวกับ “เกย์” ในสังคมไทย พ.ศ. 2508-2542* (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์). มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุษกร สุริยสาร. (๒๕๕๗). *อัตลักษณ์ และวิถีทางเพศในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: องค์การแรงงานระหว่างประเทศ
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐. (๒๔ สิงหาคม ๒๕๕๐), *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม ๑๒๔ ตอนที่ ๔๗ก, หน้า ๑.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐. (๖ เมษายน ๒๕๖๐), *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม ๑๓๔ ตอนที่ ๔๐ก, หน้า ๑.
- อารยา สุขสม. (๒๕๖๑). *รัฐธรรมนูญไทยกับความหลากหลายทางเพศ Thai Constitution and Sexual Diversity*. วารสารนิติสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๒

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

- ความหลากหลายทางเพศ. สืบค้นเมื่อ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๔ จาก <https://www.amnesty.or.th/our-work/lgbt/>
- ความหลากหลายทางเพศ (sexual diversity). สืบค้นเมื่อ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๔ จาก <https://www.dmh.go.th/news/view.asp?id=2256>
- ความเท่าเทียมกันทางเพศสภาพ. สืบค้นเมื่อ ๑๓ มกราคม ๒๕๖๕ จาก <https://www.stou.ac.th/Schoolnew/polsci/UploadedFile/82427-8.pdf>
- พ.ร.บ. คู่ชีวิตของไทย อยู่จุดไหนแล้ว?. สืบค้นเมื่อ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๔ จาก <http://lgbtthai.com>
- ทำไมสัญลักษณ์ LGBTQ จึงเป็นสีรุ้ง. สืบค้นเมื่อ ๒๘ มกราคม ๒๕๖๕ จาก <https://www.amnesty.or.th/latest/blog/880/>
- ทำความรู้จัก LGBTQ+ โอบกอดความหลากหลายที่ “ไม่จำเป็นต้องรักษา”. สืบค้นเมื่อ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕ จาก <https://www.princhealth.com/pride-month-lgbtq/>
- ไทยมี LGBT กว่า 4 ล้านคน สูงสุดอันดับ 4 ของเอเชีย. สืบค้นเมื่อ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕ จาก <https://www.bltbangkok.com/CoverStory/LGBT>
- เพศวิถีที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปในสังคมไทย. สืบค้นเมื่อ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๔ จาก <http://www2.ipsr.mahidol.ac.th/ConferenceVII/Download/2011-Article-03.pdf>
- มองพัฒนาการสังคมไทย ผ่านประเด็น “อัตลักษณ์ทางเพศ” ผ่านสภาร่างรัฐธรรมนูญ. สืบค้นเมื่อ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๔ จาก <http://www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?NewsID=9500000076558>

บรรณานุกรม (ต่อ)

ราชบัณฑิตยสถาน พจนานุกรม ศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ - ไทย.

สืบค้นเมื่อ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๔ จาก <https://www.l3nr.org/posts/499188>

LGBT: สภาได้หวั่นผ่านกฎหมายแต่งงานเพศเดียวกันครั้งแรกในเอเชีย. สืบค้นเมื่อ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๔ จาก <https://www.bbc.com/thai/international-48307052>